

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Denisa Pluhařová

Pojetí člověka a přírody ve filosofii konfucianismu a taoismu

Olomouc 2019

vedoucí práce: PhDr. Petr Zima, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Pojetí člověka a přírody ve filosofii konfucianismu a taoismu* vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a výhradně s použitím uvedených pramenů, odborné literatury a dalších informačních zdrojů.

V Olomouci dne.....

.....

podpis autora

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Petru Zimovi, Ph.D. za pomoc a jeho odborné vedení, doporučení odborné literatury a dalších materiálů, za poskytnutí konzultací a cenné rady při tvorbě mé bakalářské práce.

V Olomouci dne.....

.....

podpis autora

Obsah

Úvod.....	5
1 Stručné dějiny Číny v období Konfucia a Lao-c‘e.....	6
2 Konfucius a konfucianismus	8
2.1 Konfucius	8
2.2 Klasické knihy.....	9
2.3 Etické pojetí člověka a společnosti v konfucianismu.....	11
2.4 Pojetí přírody v konfucianismu	15
3 Taoismus	18
3.1 Obecná charakteristika taoismu	18
3.2 Lao-c‘	20
3.3 Tao-te-ťing	21
3.4 Čuang-c‘	22
3.5 Etické pojetí člověka a společnosti v taoismu.....	22
3.6 Pojetí přírody v taoismu	24
4 Srovnání konfucianismu a taoismu	28
5 Využití konfucianismu a taoismu ve výuce Občanské výchovy a Společenských věd	31
6 Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek, Oldřich Král	33
6.1 Vincenc Lesný.....	33
6.2 Jaroslav Průšek.....	34
6.3 Oldřich Král	35
Závěr	37
Prameny a literatura	38
Anotace	41

Úvod

Téma mé bakalářské práce jsem si vybrala z důvodu těsného propojení přírody, člověka a náboženství. Čínská náboženská tradice není založena na víře v božstvo a nadpřirozené jevy, jako je známo v západních zemích světa, nýbrž na duševním a fyzickém rozvoji jedince. Proto místo náboženství ji označujeme spíše jako filosofii a životní cestu.

Konfucianismus a taoismus vznikly přibližně ve stejné době, okolo 6. století před naším letopočtem. Ačkoli je to již 2500 let, myšlenky z obou těchto směrů jsou platné i dnes. To dokazuje i fakt, že zažívají velký zájem z řad lidí, nejen z Číny, ale především Evropy, na rozdíl od křesťanství, ke kterému se přiklání čím dál méně mladých lidí. Čínské nauky jsou populární zejména díky tradiční čínské medicíně, vyvážené stravě, koncepci Jin a Jang, teorii Feng-šuej, tai-chi, józe a učení meditace.

Předmětem mé bakalářské práce je seznámení s tradičními filosofickými směry konfucianismem a taoismem. Zaměřím se na etiku obou směrů, na jejich historii, pokusím se o jejich srovnání a využití ve výuce na našich základních a středních školách. Abych lépe pochopila tyto nauky, seznámila jsem se se stručnými dějinami Číny a následně i významem etiky. Kulturní vyspělost čínského lidu má kořeny v dlouhodobém vývoji, spoustu století před narozením Krista.

Nejprve čtenáře seznámím s historií Číny a čínského lidu v období Konfucia a Lao-c'e, poté se zaměřím na filosofii konfucianismu a taoismu. Následně se tyto dva směry pokusím srovnat, najít jejich společné a odlišné znaky. Dále se pokusím najít využití ve výuce Výchovy k občanství a Společenských věd. Nakonec vytvořím stručné medailonky o nejvýznamnějších českých osobnostech zaměřujících se na filosofie konfucianismu a taoismu.

Pokud by si čtenář chtěl utvořit vlastní názor, začleňuji do práce pár ukázek ze dvou kanonických knih – *Hovory Konfuciovy* a *Tao-te-ťing*. Z těchto dvou knih také často ve své práci vycházím.

1 Stručné dějiny Číny v období Konfucia a Lao-c‘e

Čína tvoří svou rozlohou a počtem obyvatel svérázný svět, který bychom mohli srovnat s Evropou jako celkem. Abychom mohli lépe pochopit myšlenky konfucianismu a taoismu, musíme nahlédnout do historického vývoje Číny, který probíhal zcela jiným způsobem než ten evropský. Evropské dějiny zde probírat nebudu, jelikož předpokládám alespoň jejich základní znalost.

Archeologické nálezy ukazují na přítomnost lidí rodu *Homo erectus* již v paleolitu před 400 000 lety. V období neolitu (12 000- 2000 př. n. l.) lidé využívali vhodné klimatické podmínky zvláště pro zemědělství. Začala se pěstovat rýže (na jihu), byla objevena výroba hedvábí a tvorba zdobené keramiky. Zároveň ve 3. tisíciletí př. n. l. bylo vytvořeno písmo a sahají sem první zaznamenané dějiny Číny. Během doby bronzové, mezi lety 2200-1750 př. n. l., v povodí Žluté řeky, vládne dynastie Sia, první ze Tří dynastií. Další dynastií byla dynastie Šang (1750–1040 př. n. l.). Po ní nastoupila dynastie Čou (1100–256 př. n. l.).¹

Šangští králové měli ve svých službách věštce, praktikující tzv. skapulimancii (tzn. věštbu pomocí lopatkových kostí hovězího dobytka a břišních částí želvích krunýřů). K těmto kostem se přiložil žhavý předmět, dokud kosti nepopraskaly. Z prasklin věštci vykládali vzkazy zemřelých. Tak vznikly „dračí“ kosti, ze kterých dnes získáváme představy o životě v dynastii Šang. V šangské společnosti již existovala společenská hierarchie. Příslušníci nižších vrstev byli obětováni při náboženských obřadech. K rituálům sloužily i vzácné předměty a různá zvířata. Panovníci tak uctívali své předky.²

Pádem dynastie Šang a vítězstvím Čouů vzniká čínský stát. Posloupnost dynastií v Číně vychází ze snahy po politickém sjednocení, zajišťujícím stabilitu, prosperitu a mír, projevujícím se vždy v dobách bezvládní. Nicméně můžeme pozorovat neustálé vzestupy a pády významných rodů a jejich režimů.³ Na rozdíl od dynastie Šang, Čouové přisuzovali svou moc neosobnímu božstvu Nebes. Vládnoucí panovník byl „Synem Nebes“. Nebesa bychom mohli vzdáleně přirovnat k našemu Bohu. Císař měl právo vládnout pod tzv. Mandátem Nebes. Panovník měl vládnout v souladu se státní doktrínou, měl svůj lid ochraňovat, milovat ho a dbát o jeho blaho. Pokud se vládce nechoval správně a projevovaly se v něm rysy tyрана, začal Mandát Nebes ztrácet.

¹ FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*, s. 51-56

² FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*, s. 58

³ FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*, s. 78-79

V tomto případě měli lidé právo na jeho svržení a nahrazení jiným „ušlechtilým“ mužem. Nebesa mohla také projevit nespokojenost se Synem Nebes přírodními katastrofami (záplavami, zemětřesením, hladomorem nebo suchem), což předznamenalo ztrátu mandátu.¹

5. a 6. století před naším letopočtem leží na počátku největších společenských převratů v Číně. Je to doba, kdy žil Konfucius. Narodil se ve státě Lu, v povodí Žluté řeky, do upadající dynastie Čou, vládoucí již od roku 1027 př. n. l.² Roku 771 př. n. l. Čouové přestěhovali hlavní město z údolí řeky Wej na východ do Luo-jangu. Postupně stále více ztráceli svou moc a v tzv. období Jara a podzimu (772-481 př. n. l.) existovalo již bezmála 170 malých státek. Žádný z nich nebyl tak silný, aby usiloval o svržení panovníka a chopení se moci. Na druhou stranu ani čouský panovník neměl dostatečně velkou armádu na nastolení pořádku v zemi.³ Byla to doba neustálého válčení na třech frontách – s nesvářeným státem Č’u, s kočovnými národy, a nakonec mezi ostatními malými státy, usilujícími o expanzi svého území.

Stát Lu ležel na východním úpatí horské skupiny Ť’ai. Založil jej bratr prvního krále dynastie Čou Wena, kterého Konfucius pokládal za idol ctnosti a panovnické moudrosti. Stát Lu byl několikrát napaden a pustošen nepřátelskými armádami států Čin a Č’u. Místní obyvatelé tak pochopitelně toužili po nějakém spasiteli, který by nastolil mír a řád, a pozdvíhovali morálku a vzdělanost nad násilí a zbraně. Právě zde se zrodila představa sjednocené Číny, vedené dobrým vládcem a řízené morálními zákony.

Naneštěstí Čínu sjednotil po ukrutných bojích nejsilnější a bezohledný barbarský stát Č’in, avšak Konfuciovy myšlenky přetrvaly v duševním životě a od doby hanské dynastie (203 př. n. l. – 220 n. l.) se staly státní morálkou Číny.⁴

¹ KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, a kol. *Základy asijských náboženství II. díl*, s. 74-75

² HOOBLER, Thomas a Dorothy. *Konfucianismus*, s. 23-25

³ FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*, s. 81

⁴ KONFUCIUS. *Hovory Konfuciovy*, s. 11-14

2 Konfucius a konfucianismus

Na celém světě dnes žije přes šest milionů lidí hlásících se ke konfucianismu. Většina z nich žije pochopitelně ve východní Asii. Přes dva tisíce let byl konfucianismus dominantním státním systémem a filosofií. Je promítnut v čínské poezii, historii, společenském životě a etice. Konfucianismus je filosofický směr založený na učení čínského mudrce Konfucia, zabývající se otázkami etiky, humanity a lásky. Základní ideou je život v harmonii s druhými a s přírodou.¹

2.1 Konfucius

Konfucius (latinizovaná forma jména Kchung fu-c‘) je nejuctívanější postavou čínské historie. Nikdo jiný neměl tak obrovský vliv na život a myšlení čínského lidu jako on.

Jak je již zmíněno v první kapitole, narodil se v malém státečku Lu, přibližně roku 551 před naším letopočtem. Konfuciův otec Kchung Šu-liang Che byl správcem města Cu. Zemřel 3 roky po narození Konfucia.

Konfucius od samého mládí směřoval ke studiu, není však známo, kdo byl jeho učitel. Učil se z knih napsaných na bambusových destičkách. Nejspíše studoval *Knihu písní* neboli *Š‘-t‘ing*. Jedná se o prastarou sbírku tří set básní.

V mladém věku zastával bezvýznamné úřednické pozice. Zastával například pozici výběřčího daní. Dohlížel na výběr rýže a obilí od rolníků. Sledoval úředníky, jak berou úplatky a okrádají rodiny o úrodu. Ty později trpěly hladem. Byl milovník hudby a hrál na strunný nástroj zvaný *se*.

Jako chudý vzdělaný muž se rozhodl vyučovat talentované chlapce. Jeho cílem bylo vychovat z nich urozené muže, kteří by byli schopni změnit společnost službou ve státní správě. Vyučoval i muže prostého původu, což nebylo zvykem. Učil je šesti dovednostem – rituálům, hudbě, psaní, archeologii, matematice a jízdě na voze. Zastával názor, že každý muž má vrozenou schopnost učit se, může se stát urozeným díky procvičování určitých ctností a dobrou výchovou. Zastával pět nejdůležitějších ctností, kterým se budu podrobněji věnovat později. Všechny tyto ctnosti se Konfucius snažil dodržovat a staly se základními myšlenkami konfucianismu.²

¹ HOOBLER, Thomas a Dorothy. *Konfucianismus*, s. 9-12

² HOOBLER, Thomas a Dorothy. *Konfucianismus*, s. 26-29

V 51 letech se dostal na dvůr vládce Lu, avšak o jeho rady panovník nejevnil zájem a nikdy nezasahoval do vládnoucích poměrů. Vévoda ho využíval pouze jako ozdobu svého dvora. Konfucius, zklamaný neúspěchem, opustil stát Lu a 13 let putoval po boku svých nejbližších žáků okolními státy, kde nabízel své učení a názory ohledně ideální státní správy. Čerpal především z minulosti, z tzv. zlatého věku před rozpadem Číny. Nikde se mu ale nedostalo zastání. Během putování se (dle legendy) setkal v Luo-jangu, hlavním městě dynastie Čou, se Starým mistrem, představitelem taoismu, a vedli spolu rozhovor.

Ke konci života se s pocitem neúspěchu a zklamání vrátil do rodné vlasti a zemřel údajně roku 479 př. n. l. Až díky jeho věrným žákům se podařilo konfucianismus povznést na státní ideologii Číny.¹

Zatím nejdůvěryhodnějším zdrojem pro studium života Konfucia slouží kniha *Hovory*, což je sbírka příběhů sepsaná jeho žáky po smrti mistra.

2.2 Klasické knihy

Klasické knihy popisují život a situaci v Číně za doby Konfucia. Podle legendy byl Konfucius jejich editorem a shromáždil nejstarší projevy čínské kultury. Sám se podílel na pěti knihách, zvaných *ťing*, kanonické knihy.

1. Kniha proměn – *I-ťing*

Tato kniha je nejspíše nejstarším a nejvýznamnějším filosofickým dokumentem vůbec. Představuje spojující článek konfucianismu a taoismu. Knihu můžeme rozdělit na dvě části. Základní část je složena z osmi trigramů, které jsou znázorněny třemi plnými nebo přerušovanými čarami. Plná čára znázorňuje aktivní a dominantní princip Jang, přerušovaná naopak pasivní princip Jin. Jednotlivé trigramy nacházíme v šedesáti čtyřech tzv. hexagramech. Zaznamenávají určité situace, základní děje a proměny bytí z jednoho stavu do druhého. Druhou část tvoří komentáře k hexagramům.² Ke knize se obracely i protistojné filosofické školy, o její přízeň usilovaly různé čínské politické skupiny. Původně vznikla jako věštecký text.

¹ KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, a kol. *Základy asijských náboženství II. díl*, s. 72

² KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, a kol. *Základy asijských náboženství II. díl*, s. 73

2. **Kniha písní – Š-t'ing**

Je to sbírka tří set básní, lépe řečeno písní, jelikož v té době se poezie zpívala. Konfucius je vybral z prastarého, mnohem většího souboru. Dokument je významným zdrojem informací o starověké Číně. Najdeme zde lidové písně o lásce, přírodě, politice, válce a práci, dále také zpěvy o obřadech a rituálech panovníků.¹

3. **Kniha obřadů – Li-t'i**

Tato kniha se skládá z rituálních textů. Celkem jsou tři. Popisují správní systém dynastie Čou. Jsou také příručkou v oblasti etikety na společenských akcích, jako jsou svatby, pohřby, obětní obřady. Dozvíme se zde i rady ohledně fungování domácnosti, ovládání vozu a vaření.²

4. **Kniha dokumentů – Šu-t'ing**

Jsou zde zaznamenány dějiny Číny v průběhu dvou tisíc let až do doby Konfucia. Začíná se již legendami o císařích, kteří rozvíjeli čínskou civilizaci. Pokračuje se dynastií Sia, Šang a Čou. Soubor obsahuje zákony, dekrety, proslovy a výnosy mnoha vládců. Právě v této knize našel Konfucius ideálního vládce, vévodu z Čou. Panovník dbal o blaho svého lidu a uctíval dodržování obřadů a zvyků.³

5. **Letopisy jara a podzimu – Čhun-čchiou**

Autorem knihy je sám Konfucius. Jedná se o kroniku jeho rodného státu Lu mezi lety 772–481 př. n. l. Vycházel z archivních záznamů. Termín „jaro a podzim“ ve skutečnosti značí všechny čtyři roční doby.

Existují ještě další čtyři knihy vycházející z Konfuciova učení, které vytvořili jeho nejvýznamnější žáci.

První knihou jsou *Hovory (Lun-jü)*. Jedná se o základní knihu konfucianismu obsahující Konfuciovy myšlenky a rozhovory se žáky, které jsou aktuální i v dnešním světě. Další kniha nese název *Veliké učení (Ta-süe)*, třetí kniha nese název *Učení středu (Čung-jung)* sepsané Konfuciovým vnukem. Poslední knihu napsal Mencius (*Meng-c ')*, jeho největší žák.⁴

¹ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 68

² HOOBLER, Thomas a Dorothy. *Konfucianismus*, s. 72-73

³ KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, a kol. *Základy asijských náboženství II. díl*, s. 74

⁴ HOOBLER, Thomas a Dorothy. *Konfucianismus*, s. 74-76

2.3 Etické pojetí člověka a společnosti v konfucianismu

Nejdříve, než se začneme zabývat etikou ve filosofii konfucianismu, musíme si vysvětlit, co pojem etika znamená.

„Etika (z řeckého *éthos* = zvyk, obyčej, mrav i obvyklé místo k bydlení) je ve vlastním smyslu filosofická disciplína, jejímž předmětem jsou hodnotící soudy, které se týkají rozlišování dobrého a zlého. Jako součást tradiční filosofie usiluje poskytnout pravidla a normy lidského chování a jednání.“¹ Tohle je jen jedna z mnoha definic, jelikož etika je velmi obsáhlá věda, která se formovala již od samotných počátků civilizace. V západních zemích se za základ státu většinou považuje jedinec, ale v Číně je jedinec základní jednotkou rodiny, a právě rodina je v Číně velmi uctívána a zaujímá důležitou roli.

Rodina tvořila most mezi jedincem a společností. Proto Konfucius neshlíží na člověka jako na izolovaného jedince, nýbrž jako na součást rodiny, společnosti a státu. Lidé mohou morálně zdokonalovat vztahy mezi sebou dodržováním určitých pravidel (*li*), upravující chování a jednání v rodině, mezi přáteli, mezi podřízenými a nadřízenými. Nejvyšším nadřízeným byl panovník. Podřízený musel být vůči nadřízenému loajální a oddaný, nadřízený se musel k podřízenému chovat spravedlivě a lidsky.²

Mistrovým ideálem je člověk vyzrálý, zvědavý a znalý světa. Musí dbát na sebevýchovu, být upřímný, uctívat své blízké a být jejich příkladem.³ V knize *Hovory Konfuciovy* nalezneme mnoho pravidel, podle kterých má muž žít.

„Pravil Mistr:

- II. 14 *Urozený muž dovede na věci hledět rovně ze všech stran a nemá předsudků. Malý člověk bývá předpojat a vidí věci jen s jedné strany.*
- II. 22 *Nevidím, k čemu lze užít muže, jehož slovu nelze důvěřovat. Jak je možno uvést do pohybu vůz, nemá-li jha, nebo kočár, nemá-li chomoutu?*
- III. 7 *Urození mužové nikdy nesoupeří. Namítneš, že při lukostřelbě soupeří. Ale i tehdy, když vystupují na střelnici, tu se vzájemně uklánějí a dávají si přednost a připlíjejí si, když sestoupili. Tak, ač soupeří, chovají se stále jako urození mužové.*

¹ BLECHA, Ivan. *Filosofický slovník*, s. 111

² KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, a kol. *Základy asijských náboženství II. díl*, s. 83

³ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 71

- IV. 10 *Urozený muž ve svém jednání se světem nemá ani nepřátelství ani náklonnosti; ale, kdekoli spatří právo, postaví se na jeho stranu.*
- IV. 17 *V přítomnosti dobrého muže přemítejte, jak byste se mu mohli vyrovnat. V přítomnosti špatného muže zkoumejte své nitro.*
- IV. 24 *Urozený muž chce býti pomalým v řeči, ale rychlým v činu.*
- V. 26 *Marně jsem hledal jediného muže schopného vidět svoje chyby a obviňovat sama sebe.*
- VI. 25 *Urozený muž, který má obsáhlou znalost písem a zároveň ví, jak podrobit svou učenost omezením Řádu, nedostane se pravděpodobně na scesti.*
- VII. 36 *Pravý urozený muž je klidný a jeho srdce je svobodné, malý člověk je upachtěný a ustaraný.*
- XIII. 13 *Jakmile muž napraví sebe, nemá potíží ve svém úřadě. Ale nedovede-li se napravit, jak může napravovat druhé?*
- XV. 20 *Urozený muž má požadavky na sebe sama; malý muž má požadavky na jiné.*¹

Každý člověk by měl dodržovat pět ctností, o kterých jsem se lehce zmínila již výše. Nejdůležitější ctností je humánnost či dobro, což Konfucius označuje slovem „*žen*“. Stalo se ideálem, který by měli všichni následovat. Člověk musel dbát na opravdovost a vnitřní sílu, která se projevuje jednáním k druhému člověku. K dosažení téhle ctnosti nebylo možné v sociálním odloučení, nýbrž v interakci s ostatními. Druhou ctnost označuje „*li*“, přeložené jako správné chování. Konfucius našel vzor v minulosti. Nosil háv s dlouhými rukávy a na hlavě staromódní čepec ve tvaru vidlice. Nikdy si nesedl na neupravenou rohož, maso si vždy krájel na stejné kostičky, jinak by ho nesnědl. Věřil, že tímto správným chováním je schopný změnit sebe, a tím i společnost. Další ctností je „*ji*“, neboli čestnost, spravedlnost. Čtvrtá ctnost představuje morální moudrost, tzv. vědění, označil ji „*č*“. Poslední ctností je „*sin*“, mravní bezúhonnost.²

Na doplnění opět přikládám pár výroků z knihy *Hovory Konfuciovy*, které nejlépe vystihují jednání v souladu s těmito ctnostmi.

„*Pravil Mistr:*

I. 3 *Hladká řeč a vtíravé chování jsou zřídka částí Dobra.*

¹ KONFUCIUS. *Hovory Konfuciovy*, s. 76, 78, 82, 91, 93, 94, 102, 110, 122, 169, 194

² HOUBLER, Thomas a Dorothy. *Konfucianismus*, s. 29

- I. 9 *Je-li na konci vzdávána náležitá úcta mrtvým a nepřestává-li ani, když již jsou daleko vzdáleni, pak zdatnost národa dosáhla nejvyššího stupně.*
- II. 15 *Kdo se učí bez pozornosti, je ztracen. Kdo myslí bez učení, je ve velkém nebezpečení.*
- III. 26 *Vysoké úřady zastávané muži úzkého rozhledu, obřady vykonávané bez úcty, smuteční zvyky zachovávané bez zármutku – to jsou věci, na které se nemohu dívat.*
- IV 8 *Ráno naslouchej Cestě; večer zemři spokojen.*
- VIII. 17 *Učte se, jako byste se hnali za někým, koho nemůžete dohonit, jako by to byl někdo, koho byste se báli ztratit!*
- XX. 3 *Kdo nechápe vůli nebes, toho nelze považovat za urozeného muže. Kdo nezná obřadů, je neschopen zaujmout svoje místo. Kdo nerozumí slovům, nemůže rozumět lidu.¹*

Je nutné zdůraznit, zda pohlížíme na muže, či na ženu. Žena zaujímala zcela jiné postavení, její role ve společnosti nebyla příliš významná. Proto se v konfuciánských textech píše pouze v mužském rodě. Žena byla ve všem podřízena muži. Nejprve plnila všechna rozhodnutí otce, později manžela. V Číně byla zvykem dohodnutá manželství, kdy ženě vybral manžela její otec. Tak tomu bylo i u matky Konfucia. Tato praxe se v Číně udržela až do poloviny minulého století.

Po svatbě se musí žena přestěhovat k manželovi a starat se o jeho dům a sloužit jeho rodičům. Nadřazeného postavení se ženě dostane jen tehdy, když si její syn přivede domů svoji manželku. Mít v rodině syna bylo prioritou manželů, proto často docházelo k zabíjení novorozených dcer. Myšlenka se udržela až do dnešní doby, kdy v Číně početně převažují muži nad ženami.² Pokud žena neuposlechla a porušila pravidla nebo jinak zneuctila úctu ke konfuciánské nauce, byla náležitě potrestána prostřednictvím společenského ostrakismu, tj. střepinovým soudem. V nejhorším případě byla donucena k sebevraždě.³ Dalším důležitým etickým aspektem konfucianismu je oddanost syna vůči rodičům, poskytoval jim péči a obživu ve stáří.

¹ KONFUCIUS. *Hovory Konfuciovy*, s. 68, 70, 77, 88, 91, 127, 234

² KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, a kol. *Základy asijských náboženství II. díl*, s. 80

³ KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, a kol. *Základy asijských náboženství II. díl*, s. 84

Opět příkládám některé výroky z *Hovorů* týkající se rodiny.

„*Pravil Mistr:*

- I. 2 *Ti, kdož se v soukromém životě dobře chovají k rodičům a k starším bratrům, zřídka projevují ve veřejném životě sklon odporovat vrchnostem. A nikdy se ještě nestalo, že by takoví muži podnítili revoluci. Urozený muž pracuje na kmeni. Když kmen pevně stojí, vzrůstá Cesta. A zajisté kmenem Dobra je řádné chování vůči rodičům a vůči starším bratrům.*
- I. 6 *Povinností jinocha je chovat se dobře doma k rodičům a k starším lidem mimo dům, být opatrný v slibech a přesný v jejich dodržování, být laskavý ke každému a zejména hledat spojení s Dobrem. Zbude-li mu ještě nějaká síla, až toto vše vykoná, nechť se vzdělává.*
- II. 6 *Chovej se tak, aby tvůj otec a tvá matka neměli o tebe jiných obav, než pokud jde o tvoje zdraví.*
- IV 19 *Dokud jsou otec a matka naživu, dobrý syn neputuje daleko; nebo, učiní-li to, jde jenom tam, kam řekl, že jde.*
- IV. 20 *Dokáže-li syn po celá tři léta smutku vést domácnost přesně tak jako za dnů otcových, pak je to skutečně dobrý syn.“¹*

Za zmínku stojí také pohřební rituály. V případě úmrtí příbuzného se uspořádal dlouhý smuteční obřad. Hlava rodiny truchlila ještě další tři roky. Všichni pozůstali se po celou tu dobu oblékali do předepsaného šatu. Pokud byl v době úmrtí potomek na cestách, musel se vrátit domů.

Tělo zemřelého bylo umyto, oblečeno a uloženo do rakve, vedle níž pozůstali položili šaty a sedátko. Oznámení přátelům a sousedům se uskutečnilo vztyčením praporu před dům. Ti potom zemřelému přinášeli posmrtné dary, například čaje, víno, ovoce, svíčky, hedvábí nebo peníze. Až po třech měsících bylo tělo pohřbeno na hřbitově, rakev doprovázel celý průvod a vykonal se obřad bohu země. Za tři roky smutku se konaly ještě další tři obřady, dva za příznivý osud a jeden za mír. Pokud došlo k úmrtí rodičů, některý pozůstalý musel jednou za den do obřadní síně k pamětním deskám se pomodlit. Obřady k uctívání předků se konaly během každého ročního období a o svátcích.²

¹ KONFUCIUS. *Hovory Konfuciovy*, s. 67, 69, 75, 93

² HOUBLER, Thomas a Dorothy. *Konfucianismus*, s. 98-100

2.4 Pojetí přírody v konfucianismu

Během studia čínských dějin můžeme neustále narážet na jedno téma, a tím je spojení člověka s přírodou. Konfucianismus tomu není výjimkou. Je to jedna ze základních podmínek k dosažení harmonie.

Nápomocná nám je již zmíněná významná kniha *I-ťing (Kniha proměn)*, která nám předkládá, jak důležitou součástí příroda je. Kniha se pohybuje na hranici mezi rozumem a mýtem. Nic není jen tak, vše může být jinak. Původ knihy se váže na dynastii Sia, kolem 18. století př. n. l. Čínské slovo „I“ značí proměnu, „ťing“ znamená kanonická kniha.¹

Původně všestekné orákulum si později osvojili konfuciáni a zahrnují jej do své nauky. Kniha pro ně představovala návod, jak se správně chovat a jednat. Konfuciovi je přisuzována většina komentářů ke knize, tzv. *Deset křídel*. Ty se zaměřují na interpretaci hexagramových výroků, na jejich strukturu a smysl. Křídlo první a druhé znázorňuje *Komentáře k výrokům*, obsahují výklady k jednotlivým hexagramům. Křídlo třetí a čtvrté reprezentují *Komentáře k symbolům*. Velké symboly vykládají význam trigramů, malé symboly jednotlivých čar. Křídlo páté a šesté zahrnuje *Dodatky se dvěma tzv. Velkými komentáři*. Ty bychom mohli označit jako hlavní komentář, který pohlíží na knihu jako na celek. Sedmé křídlo nese název *Wenyan* a tvoří komentáře k prvním dvěma hexagramům. Osmé křídlo obsahuje *Výklad trigramů*, vysvětluje jejich smysl a vztah mezi nimi. Devátým křídlem je *Uspořádání hexagramů*, jenž se zaměřuje na pořadí hexagramů, v jakém za sebou postupují. Desáté křídlo je nazvané *Jiné uspořádání hexagramů*, které rozebírá hexagramy po párech.²

Kniha není souvislým textem, ale je to celý soubor textů, které si jsou navzájem odlišné. Základ knihy tvoří 64 hexagramů, 64 výkladů hexagramů a 384 výkladů čar v hexagramových pozicích. Každý hexagram se skládá z různé kombinace šesti plných a přerušovaných čar. Přerušované čáry zobrazují princip Jin, plné čáry princip Jang. Jinové čáry symbolizují vše pasivní, zemské, záporné, temné, ženské. Jangové čáry zase vše aktivní, nebeské, mužské, kladné, světlé. Každá z těchto čar se může vlivem okolnosti stát čarou pohyblivou, která se později změní na čáru opačnou. Tím změní celý hexagram. Vše je v neustálém pohybu, vše se může transformovat.³

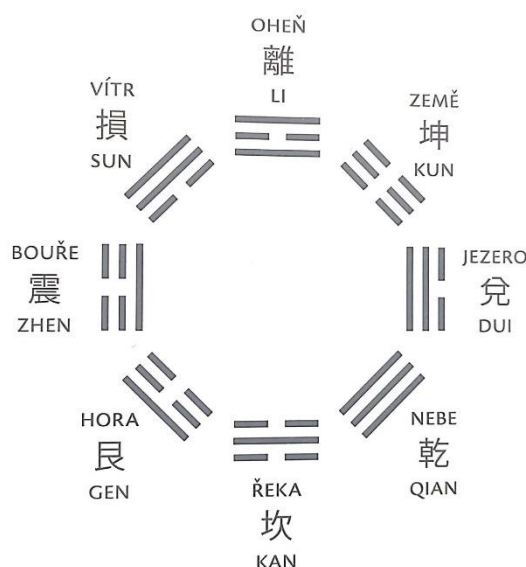
¹ KRÁL, Oldřich. *Kniha proměn: I-ťing*, s. 11-12

² KRÁL, Oldřich. *Kniha proměn: I-ťing*, s. 20-22

³ KRÁL, Oldřich. *Kniha proměn: I-ťing*, s. 23

V hexagramech nacházíme vždy dva trigramy. Máme zde osm základních trigramů. Ty poté tvoří 64 hexagramů. Hexagramy nám pomáhají nahlédnout na různé situace, jak se budou dále vyvíjet a kam tím směřujeme. Podle toho se můžeme lépe zorientovat a vyřešit situaci v souladu s Řádem. Každý trigram značí jednu roční dobu a jeden přírodní element – nebe, zemi, hrom, vodu, horu, vítr, oheň a jezero.¹

Pro lepší přehled použiji následující obrázek a vytvořenou tabulku.

2

Čínské označení	Přírodní element	Význam v životě
Qian/čchien	Nebe	Síla, otec, kůň, hlava, severozápad, mezi podzimem a zimou
Kun/kchun	Země	Poddajnost, matka, kráva, břicho, jihozápad, mezi létem a podzimem
Zhen/ čen	Hrom	Pohyb, prvorozený syn, drak, noha, východ, jaro
Kan/kchan	Řeka a déšť	Nebezpečí, druhorozený syn, vepř, ucho, sever, zima
Gen/ken	Hora	Zastavení, nejmladší syn, pes, ruka, severovýchod, mezi zimou a jarem
Sun	Vítr	Pronikavost, prvorozená dcera, kohout, stehno, jihovýchod, mezi jarem a létem
Li	Oheň a slunce	Přitažlivost, druhá dcera, slepice, oči, jih, léto
Dui/tuej	jezero	Radost, nejmladší dcera, ovce, ústa, západ, podzim

3

¹ KRÁL, Oldřich. *Kniha proměn: I-ťing*, s. 24-25

² KRÁL, Oldřich. *Kniha proměn: I-ťing*, s. 43

³ KRÁL, Oldřich. *Kniha proměn: I-ťing*, s. 29-30

Pro čínský lid bylo a je typické úzké pouto člověka s přírodou. Konfucianismus tomu není výjimkou. Vlastnosti přírodních sil měly význam i v lidských životech. Prezentovaly se v chování a jednání každého člověka. Opět se obracím na knihu *Hovory*, kde můžeme nalézt mnoho výroků, kdy Konfucius nebo jeho žáci opírali své výroky o přírodní síly.

„VI. 21 Pravidl Mistr: Moudrý muž miluje vodu, dobrý muž miluje hory. Neboť moudrý se pohybuje, ale dobrý stojí nehybně. Moudrý je šťasten, ale dobrý bezpečen.

IX. 16 Když jednou Mistr stál u řeky, pravil: Kdyby se jen člověk mohl brát stále kupředu jako ona, neustáváje ani ve dne ani v noci!

IX. 21 Pravidl Mistr: Některé výhonky vypučí, ale nikdy nepokvetou. Jiné rozkvetou, ale nikdy neponesou plodů.

XII 19 Či K'ang-czi se tázal Mistra na vládu řka: Dejme tomu, že bych měl zabít ty, kdo porušují Cestu, abych pomohl těm, kdo jsou Cestou, co bys tomu řekl? Mistr K'ung odpověděl řka: Jsi zde, abys vládl, nikoli abys zabíjel. Toužíš-li po Dobru, lid bude dobrý. Podstata urozeného muže je podstata větru. Podstata malého je podstata trávy. A když vítr vane nad travou, tráva se musí ohnout.

XV. 34 Pravidl Mistr: Dobro je pro lip důležitější než voda a oheň. Viděl jsem muže přijít o život, když „vkročili“ na vodu neb oheň; ale nikdy jsem neviděl, že by někdo přišel o život tím, že „vkročí“ na cestu Dobra.“¹

Jin-jangová tradice je zřejmě starší než její využívání pro věštění. Jin a jang jsou dva protipóly. Odjakživa pojem jang znamená aktivní princip, pojem jing zase princip pasivní. Oba nesou vlastnosti přírodních sil, které svojí protikladností a prolínáním vytvářejí všechny věci a děje ve světě. Jde o skutečnou dialektickou jednotu protikladů. Jeden nikdy nemůže existovat bez druhého. Oproti evropským názorům, kde se hovoří o boji protikladů, v teorii jin a jang protiklady nesoupeří, ale vzájemně se ovlivňují, podmiňují a vyvažují.²

¹ KONFUCIUS. *Hovory Konfuciovy*, s. 109, 133, 134, 161, 197

² BONDY, Egon. *Čínská filosofie*, s. 49-50

3 Taoismus

Taoismus je druhým nejvýznamnějším náboženským a filosofickým směrem starověké Číny. Vznikl již v 6. století před naším letopočtem, vytvářel se současně s konfucianismem, později ve 2. století př. n. l. se k nim přidal buddhismus. Tyto tři náboženství či filosofie se podílely na utváření života a myšlení Číňanů po celých dva a půl tisíce let. Vědci toto datum však jen odhadují, předtaoistické myšlenky jsou staré jako Čína sama.

K taoismu se dnes hlásí okolo 30 milionů lidí. Pochopitelně drtivá většina pochází z Asie, především z Tchaj-wanu, ale i z Koreji, Vietnamu a Japonska. V Číně byl taoismus po roce 1949, kdy zvítězili komunisté, zakázán. Avšak v dnešní době čínská vláda povolila vyznávání náboženství, a tak dochází k opravám taoistických chrámů a taoismus se opět vrací do Číny.¹

Taoismus během své existence prošel různými změnami. Nejdříve začínal jako filosofie, později z něj vzniklo taoistické náboženství. V některých dobách byl uznáván, v jiných zase potlačován. Je proto těžké charakterizovat jej jednoznačným způsobem.² V této práci se budu soustředit pouze na původní, starý taoismus, který bychom mohli charakterizovat jako praktickou filosofii.

3.1 Obecná charakteristika taoismu

Co to vůbec taoismus je? Slovo *tao* v čínštině znamená „cesta“. Přesněji řečeno cesta přirozenosti. V přírodním světě působí jediná universální síla, která řídí neustálé proměny, přírodní cykly. Taoisté tuto universální sílu nazývají *tao*. V žádném případě neuctívají božstvo, jako je tomu v západních civilizacích. Jejich cílem je dosažení harmonie s principem *tao*.

Tao je věčné, tajemné, neohraňované veškerenstvo. Je nazýváno „velká prázdnota“, *tchaj-sü*, a „nebytí“, *wu*. Nelze jej vnímat, ani ho logicky chápat, ačkoliv vším proniká. Působí „nečiněním“, *wu-wej*. Je prosté a prázdné, proto k dosažení splnutí s *tao* je zapotřebí vnitřního klidu a prázdnoty.³

¹ HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 9

² BONDY, Egon. *Čínská filosofie*, s. 62

³ KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, a kol. *Základy asijských náboženství II. díl*, s. 9

*„Tao, které lze postihnout slovy,
není věčné a neměnné tao;
jméno, které lze pojmenovat,
není věčné a neměnné jméno.*

*Bezejmenné je prapočátkem nebe a země.
Pojmenované je matkou všeho stvoření.*

*Proto ten, kdo zůstává bez žádostí,
proniká k jádru této tajemnosti;
kdo je naplněn žádostmi,
postihuje jen vnější tvářnost věcí.*

*To obojí – ač má rozličná jména –
vyvěrá ze stejného prapůvodu.
Stejnost – toť hlubina záhadnosti.
Záhada všech záhad,
brána veškeré tajemnosti.“¹*

Taoismus nemá konkrétního zakladatele, ale má mnoho mistrů. Mistři učili taoismus, psali o něm nebo doplňovali knihy svých kolegů. Ti také tvrdí, že je možné se *tao* učit, ale je velmi obtížné jej vyučovat. Protože skutečné a věčné *tao* se nedá vyjádřit slovy, každý si k němu musí najít cestu sám.²

Taoisté nikdy svou filosofií nešířili, byli to poutníci a cestovatelé, ale ne misionáři. Někteří mistři kolem sebe shromáždili skupinu studentů a vznikla tak určitá forma sekty. Rozdílné formulování taoismu nechápali jako špatnost, ale jako nekonečnou rozmanitost universa. Myšlenky taoistů se často spojují s teorií jin a jang, vzájemného působení protikladných sil. Jedna strana není schopna existovat bez druhé.

Taoisté nejsou nuceni účastnit se pravidelných obřadů a bohoslužeb, ani hlásit se k určitému vyznání. Taoismus se zaměřuje na sebezdokonalování a etické problémy běžného života. Umožňuje mnoho způsobů, jak teorii přenést do praxe.

¹ LAOZI. *Tao te t'ing: Lao-c' o Tao a ctnosti*, s. 17

² HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 10-11

Velké množství různých sekt můžeme rozdělit na dva hlavní proudy. Jeden se zabývá praktikováním starodávných rituálů a obřadů k uctívání předků. Taoističtí mniši a mnišky žijí odloučení v kláštorech. Snaží se zdokonalovat a sjednotit se s *taem*. Druhý směr je zaměřený na techniku meditace. Někteří jedinci se v klidu svých domovů věnují cvičení *tchaj-ti* a meditace, jiní zase studují čínskou medicínu. Všichni jsou nedílnou součástí taoismu a jeho živoucí síly.¹

3.2 Lao-c‘

Nejznámějším představitelem taoismu je Lao-c‘. Paradoxně není zcela jisté, zda vůbec žil a jestli není pouze postavou mýtickou. Z čínských dějin, a zejména legend, se však o tomto muži dozvídáme pár informací. Narodil se koncem léta a zvláštních okolností. Jeho matka se při porodu opřela o švestku, kde hned po narození syna zemřela. On však měl mimořádné schopnosti a díky duševní i fyzické zdatnosti zůstal naživu. Jeho vlastní jméno bylo Li Er. „Li“ znamená „švestka“, a „er“ znamená „ucho“, protože se narodil s velkýma ušima.²

Byl jen o pár let starší než Konfucius. Dle legend působil jako archivář v královském paláci v Luo-jangu (hlavní město dynastie Čou), kde získal titul Lao-c‘, což v překladu znamená „Starý mistr“.

Za svého života rozdával mnoha lidem rady ohledně náboženství či politiky. V Luo-jangu se také údajně setkal s Konfuciem. Toto setkání nemělo být příliš šťastné. Lao-c‘, ač byl velmi moudrý, neměl dost trpělivosti poslouchat názory Konfucia týkající se pravidel chování a důležitosti vzdělání. Naopak si myslel, že člověk je od narození dobrý a k udržení dobroty si vystačí sám.

Konfucius po tomto setkání řekl svým žákům:

„Vím, že ptáci dovedou létat, ryby plavat a zvířata běhat. Na ty, co běhají, můžeme nalíčit pasti, na ty, co plavou, nastražit sítě a na ty, co létají, můžeme vystřelit šíp. Ale draci! Nikdy se nedozvím, jakým způsobem se na větru a oblacích vnesou do oblak. Dnes jsem viděl Lao-c‘e. To je ale drak!“³

¹ HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 15-17

² HEMENWAY, Priya. *Moudrost Východu*, s. 69

³ HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 22-23

Práci zastával až do svých devadesáti let. Bylo to období úpadku dynastie Čou. Po dlouhém životě se rozhodl, ve věku 160 let, opustit svou zemi a dožít sám v horách. Na hřbetě vodního buvola dojel až k průsmyku Han-ku, na hranicích s Tibetem. Strážce průsmyku byl z odchodu Mistra velmi zklamaný a smutný. Požádal ho, aby své moudré myšlenky sepsal, než definitivně odejde. Lao-c' se tedy na vrcholu hory usadil, za 3 dny napsal rukopis o 5000 čínských znacích a přenechal jej strážci. Poté království opustil a už o něm nikdy nikdo neslyšel.

Rukopis je znám jako „Kanonická kniha *O Tao a ctnosti*“ neboli *Tao-te-ťing*.¹

3.3 Tao-te-ťing

O vzniku díla a o autorovi neexistují žádné důvěryhodné historické podklady. Dodnes se vedou spory, kdo knihu sepsal. Jedná se nejspíš o soubor textů od mnoha autorů žijících ve 4. století před naším letopočtem, zhruba 200 let po smrti Lao-c'e. Tomu se autorství přisuzuje na základě legend.² Dílo ovlivňovalo vývoj mentality lidí a díky jeho nadčasovosti působí na jejich myšlení i dnes.

Základem nauky je volnost, tolerance a určitý způsob nezasahování. To dalo možnost mnoha lidem pokusit se knihu komentovat a překládat. Takových spisů existuje více než 200. Každý autor měl dostatek prostoru k nalezení, co je mu nejbližší, a na svůj vlastní postoj k věci. Proto se setkáváme často s případem protikladných interpretací a překladů. Absolutní správnost textu se nejspíše nikdy nepodaří nalézt.³

Tao-te-ťing není souvislý myšlenkový celek, je to sbírka 81 krátkých básní, tzv. kapitol. Toto rozdělení je údajně kvůli magickému významu číslice 9, vyjadřujícím totalitu. Dále bychom knihu mohli rozdělit na 2 části. První část začíná slovem *tao* a najdeme zde filosofické texty. Druhý díl, počínající slovem *te*, pak převádí teorii do praxe. *Tao* znamená prapůvod všeho, který se projevuje díky síle *te*.⁴

Tao-te-ťing nebyl sepsán pro prostý lid, nýbrž jako pomůcka a rádce pro vladaře, jak správně vládnout. Proto první příznivci Lao-c'e byli z vladařských rodin, kteří měli možnost se vzdělávat.

¹ HEMENWAY, Priya. *Moudrost Východu*, s. 71-72

² KREBSOVÁ, Berta. *Tao te ťing: O tao a ctnosti*, s. 9

³ KREBSOVÁ, Berta. *Tao te ťing: O tao a ctnosti*, s. 16

⁴ KREBSOVÁ, Berta. *Tao te ťing: O tao a ctnosti*, s. 12-13

3.4 Čuang-c‘

Zhruba 200 let po smrti Lao-c‘e se objevil další z nejvýznamnějších představitelů taoismu. Jmenoval se Čuang-c‘. Po něm se také jmenuje jeho sborník prací. Zasloužil se o zpřístupnění vyznávání životní filosofie i prostému lidu. Studoval *Tao-te-t‘ing* a vysvětloval Lao-c‘ovo učení. Existují názory, že Čuang-c‘ byl též sepsán mnoha autory.¹

3.5 Etické pojetí člověka a společnosti v taoismu

Taoismus je jak filosofií, tak životním stylem. Původní taoismus není označován jako náboženství. Cílem taoismu je ideální člověk, stejně jako v konfucianismu. K dosažení cíle však vedou zcela odlišným způsobem. Konfucianismus jde cestou vzdělání a chování v souladu s vesmírným řádem, taoismus naopak splynutím s přírodou a principem *tao*.

Čím méně je člověk formován zvenčí a dokáže se oprostit od světa, tím větší má šanci nalézt v sobě princip *tao* a zachovat si svou původní podstatu.² V taoismu se „moudrý“ vzdává věcí tohoto světa, protože v nich nevidí žádnou hodnotu. Jsou to pouze pomíjivé jevy, které nás zatěžují a spoutávají naši mysl. Názorně nám to ukáže ukázka z *Tao-te-t‘ingu*:

*„Změť pěti barev oslepuje oko,
změť pěti tónů ohlušuje ucho,
změť pěti chutí otupuje ústa.*

*Honba a prudký cval
rozněcují lidská srdce.
Vzácné a drahé věci
zavádějí člověka na scestí.*

*To je, proč moudrý
je soustředěn na to, co je v jeho nitru,*

¹ HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 26

² KREBSOVÁ, Berta. *Tao te t‘ing: O tao a ctnosti*, s. 18

nikoli na to, co postřehuje smysly.

*Podržíje jedno a odmítá druhé.*¹

V *Tao-te-t'ing* nenajdeme slovo „svoboda“. Je zde zastoupeno slovy „být jako příroda“, „žít podle přírody“, „sám od sebe se rozvíjet“, „zachovávat si původní jednoduchost“, „prostotu“, „učinit v sobě prázdnou“, „umět se spokojit“. Všechna světská zařízení jsou pouhým výmyslem člověka, nikoli přírody. Proto taoismus odmítá jakékoli instituce, příkazy a zákazy, moc a násilí; jelikož to narušuje přirozený chod věcí. Taoismus nechce nikoho zlepšovat a vnucovat mu svůj význam dobra a pravdy, neboť snaha napravovat lidi vede k pokrytectví. Proto „poučovat beze slov, jednat bez zasahování“ je vrcholem taoistické moudrosti.² Opět příkládám jednu kapitolu z kanonické knihy:

*„V době dávných velkých vládců
lid sotva věděl, že je má.
Jejich nástupce lid ctil a miloval,
k dalšímu hleděl se strachem,
od dalších se s pohrdáním odvracel.*

*Tam, kde chybí důvěra,
povstává nedůvěra.*

*Jak uvážlivá a vzácná jsou to slova!
Když dílo bylo dokončeno,
práce ve svůj čas vykonány,
všechni lidé si svorně říkali:
jsme a žijeme jako příroda.*³

¹ LAOZI. *Tao te t'ing: Lao-c' o Tao a ctnosti*, s. 28

² KREBSOVÁ, Berta. *Tao te t'ing: O tao a ctnosti*, s. 20-21

³ LAOZI. *Tao te t'ing: Lao-c' o Tao a ctnosti*, s. 33

3.6 Pojetí přírody v taoismu

Lidé nejsou schopni *tao* vidět, ale mohou si jej uvědomit vnímáním cyklických proměn přírody (den a noc, zima a léto, déšť a slunce, smrt a narození). To nám opět připomíná již zmíněné protikladné síly Jin a Jang, které jsou neodmyslitelnou součástí taoistické nauky. Tyto dva principy vystupují vždy společně v cyklech a jsou součástí přírody a *taa*.

V taoismu neexistuje žádný posmrtný život, z toho důvodu si taoisté přejí dlouho a spokojeně žít. K tomu je zapotřebí sebekázeň, sebeuvědomění a sebekontrola.¹ Taoismus se soustřeďuje nejen na intelekt a duši svých příznivců, nýbrž také na jejich tělesnou schránku. Každé lidské tělo přirovnává k mikrokosmu, zmenšenému modelu vesmíru. Člověk musí dosáhnout nejdříve harmonie vlastního těla, poté je schopný nabýt souladu s veškerenstvím. Taoisté věří, že zdravé tělo je nezbytné k posílení zdravé mysli.

Taoisté kladou důraz na tři neoddělitelné a vzájemně závislé elementy – esenci, energii a ducha. Žádná z nich není schopna existovat bez ostatních dvou. Esenci neboli *t'ing*, si spojujeme s tvořivostí a základními životními funkcemi. Životní sílu a vitalitu spatřujeme v energii *čchi*. Intelekt a vědomí představuje *šen* neboli duch. Tyto tři součásti musí být udržovány v rovnováze.²

Proto se taoismus zaměřuje, mimo jiné, na léčebné a stravovací praktiky. Západní země se v dnešní době obracejí na čínské lékařství a alternativní medicínu, která má právě původ v taoismu. Po staletí taoističtí mistři ovládali tajemství akupresury a akupunktury. Studovali účinky tisíců bylin, stromů, květin, ovoce a hub. Dbali na vhodnou vyváženou stravu, která napomáhala k udržení zdraví a dosažení vysokého věku. Žádné potraviny neodmítají, pouze doporučují zdraví prospěšnou stravu a vyhýbat se škodlivým látkám ubližujícím tělu. Tím se zásadně odlišují od náboženství, například judaismu, hinduismu nebo islámu, které svým věřícím zakazují požívat určité pokrmy.³

K udržení rovnováhy je zapotřebí též pravidelně cvičit. Podle legendy mistr Čang San-feng, zakladatel starověké formy čínských cvičení *tchaj-t'i*, pozoroval zvířata a snažil se napodobit jejich pohyby. Základem duševního i tělesného zdraví je správné ovládání dechu. Učili se meditaci a praktikovali koncepci *wu-wej* neboli „nečinění“.

¹ HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 59-61

² HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 63

³ HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 12

To znamená dosažení vnitřního klidu, oproštění od všech myšlenek a okolního světa, aby mohlo do těla vstoupit *tao*.

Dlouhověkost je v taoismu velice důležitá, neboť čím déle člověk žije, tím spíše se mu podaří vstoupit do stavu harmonie s principem *tao* a stát se tak nesmrtelným. Mezi taoistické nesmrtelné patří mistři, vládci, váleční hrdinové a prostí lidé, kteří dosáhli stavu jednoty s universem, zvaného *sien*. K těmto nesmrtelným se ostatní lidé obracejí o pomoc a žádají jejich rady.¹

Někteří taoisté věří, že nejrůznější přírodní síly jsou způsobené duchy a božstvy. Jejich víra je někdy nazývána náboženský nebo lidový taoismus. Taoistický pantheon bohů vysvětluje všechno viditelné i neviditelné ve světě. Existují bohové nebes a země, dlouhého věku a smrti, bohové zdraví a lékařství, bohové soucitu a války, bohové měst a přírody – řek, deště, větru, trávy, stromů, květin, hvězd, bouře a světových stran (severu, jihu, východu, západu a středu). Každá hora a řeka má svého vlastního boha. Bohové hor jsou pro taoisty obzvláště posvátné, lidé za nimi chodí, aby byli blíže *tau*.

Dále existují božstva, kterým jsou podřízeny každodenní záležitosti, například Pán domácího krbu dbající na rodinnou pohodu a domácí obřady. Další skupinou nebeských bytostí jsou hrdinové a předkové. Duchové předků značí jakýsi spojující prvek mezi lidmi a bohy a mohou se u bohů přimlouvat za ochranu a pomoc svým potomkům.

Nejvyšším stupněm pantheonu taoistických nebes jsou Tři Čistoty, tedy bohové nebes, země a lidí. Všechny tři společně jsou duší a tajemstvím *taa*. Pod nejvyššími nebesy jsou nebesa, kterým vládne Nefritový císař, Ling Pao. Osobně organizuje všechny záležitosti země a nebes. Nezáleží však jen na jeho rozhodnutí, je velmi ovlivněný působením sil Jin a Jang.

Poslední skupinu nebeských bohů taoisté nazývají Osm nesmrtelných. Ti umějí létat vzduchem a dokáží pomáhat lidem v nouzi. Lidé mají jejich podoby vyobrazeny téměř všude – ve svatyních chrámů, namalované na sveticích, vějířích, vázách, nádobí, vyřezané ve dřevě a kamení a odlité v bronzu.²

Ovšem vše má svůj protiklad. Princip Jin a Jang proniká do všeho. Výjimkou nejsou ani nebesa. Vedle dobrých bohů existují i zlí démoni zvaní *kuej*. Ti se snaží šířit trápení a zlo ve světě přírody a lidí. Jejich zloba a touha po pozornosti se projevuje prostřednictvím tajfunů, epidemií, požárů nebo suchem. Tito démoni většinou byli

¹ HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 13-14

² HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 65-67

stvořeni z lidí, kteří zesnuli násilnou smrtí nebo nebyli řádně pohřbeni a jejich duše tedy nedošla věčného klidu. Neustálý boj mezi bohy a démony je součástí koncepce principů Jin a Jang. Protikladné síly *taa* jsou tak v rovnováze.¹

Na závěr kapitoly udávám ještě dvě ukázky z knihy *Tao-te-t'ing*:

„Když se člověk rodí, je slabý a poddajný.

Když umírá, je pevný a silný.

Všechno tvorstvo, stromy a rostliny,

když se rodí, jsou vláčné a křehké.

Když umírají, jsou seschlé a ztvrdlé.

Tak to, co je pevné a silné,

směřuje k smrti,

co je slabé a poddajné,

směřuje k životu.

To je, proč zbraně, jsou-li příliš mocné,

nepřinášejí vítězství,

proč stromy, jsou-li příliš zdatné,

neujdou sekyře.

Silné a mohutné má místo dole,

slabé a poddajné má místo nahoře.“²

¹ HARTZ, Paula R. *Taoismus*, s. 70-71

² LAOZI. *Tao te t'ing: Lao-c' o Tao a ctnosti*, s. 97

„Být úsporný ve slovech – odpovídá přírodě.

*Prudký víchř netrvá po celé ráno,
prudký déšť netrvá po celý den.*

Kdo způsobuje tyto věci?

Nebe a země.

*Když ani nebe a země se nemohou projevat bez přestání,
oč méně pak člověk!*

Proto ten, kdo své počínání spojuje s tao,

obsahuje tao, ztotožňuje se s tao.

Kdo své počínání spojuje s ctností,

ztotožňuje se s ctností.

Kdo své počínání spojuje s újmou,

ztotožňuje se s újmou.

Kdo je ztotožněn s tao,

toho i tao přijímá se zalíbením.

Kdo je ztotožněn s ctností,

toho i ctnost přijímá se zalíbením.

Kdo je ztotožněn s újmou,

toho újma přijímá se zalíbením.

Tam, kde chybí důvěra,

povstává nedůvěra. “¹

¹ LAOZI. *Tao te t'ing: Lao-c' o Tao a ctnosti*, s. 39

4 Srovnání konfucianismu a taoismu

V předchozích dvou kapitolách jsem přiblížila problematiku konfucianismu a taoismu samostatně. V této kapitole se pokusím najít společné či odlišné znaky obou směrů.

V dnešní době je problém s jejich označením. Není zcela zřejmé, zda se jedná o náboženství nebo o filosofii. Já osobně se přikláním spíše k názoru, že jde o filosofické směry starověké Číny. Konfucianismus a taoismus se vyvíjely paralelně ve stejné době, vzájemně se ovlivňovaly a jejich dogma přetrvalo až do dnešních dní.

Jedním ze společných prvků je například pohled na postavení žen ve společnosti. Ani jeden ze směrů nepovažuje ženu jako rovnocennou osobnost s muži a ani je skoro nezmiňují ve svých knihách. O člověku se v knihách píše v mužském rodě a stěžejní myšlenkou obou směrů je „ideální muž“. Pouze konfucianismus jasně vymezuje hierarchické postavení ženy mezi muži.

Myšlení v Číně je zaměřené hlavně na člověka a na jeho postavení ve společnosti. Snaží se dosáhnout ideálu člověka, avšak každá jiným způsobem. V konfucianismu je ideálním mužem (člověkem) ten, který dodržuje určitá pravidla chování, vzdělává se, myslí racionálně, chová úctu k druhým. Čím více rozvíjí své schopnosti, tím pravděpodobněji dosáhne k dokonalosti. Řídí se přesně vymezenou naukou snažící se uspořádat svět a lidské vztahy. Určuje přesnou hierarchii ve společnosti i v rodině. Tento velmi striktní uzavřený systém byl stanoven Nebesy a nesmí se porušit. Příkladem pro mladé muže je mudrc, který se neustále zdokonaluje, dbá na sebevýchovu a klade důraz na mravní principy.

Naopak taoismus odmítá hierarchii, uzavřený a přesně stanovený řád. Uznává pouze *tao* a jeho neustálé přeměny. Odmítá jakékoliv snahy o sílu a moc, neudává žádné zákony a nařízení. Vyhýbá se všemu, co by narušilo přirozený průběh. Má odlišný názor na vzdělání a učení. Neusiluje o vědomosti, dokonalost, disciplínu nebo touhu po nadřazenosti. Člověk se zde neformuje vzděláváním zvenčí, ale je zaměřený na sebe sama a usiluje o oproštění od okolního vlivu a najetí vlastní podstaty. Nedává na rady mudrce, jako je tomu v konfucianismu, nýbrž si svou cestu hledá sám určitými prostředky. Moudrosti lze dosáhnout například meditací, jógou a rozjímáním v přírodě.¹

¹ KREBSOVÁ, Berta. *Tao te ťing: O tao a ctnosti*, s. 17-21

Jedině tímto způsobem může dojít k seberealizaci. Důležitými vlastnostmi taoistického mudrce jsou skromnost, skrytost, dobrota. Taoismus nechce nikoho povyšovat nebo zlepšovat, jelikož snaha o moc a nápravu lidstva vede akorát k pokrytectví, zviditelnění a zastínění ostatních.

V taoismu i konfucianismu je pro ideálního člověka na prvním místě mravní síla a humanita. Ani jeden se nesnaží vyvyšovat nad ostatní, jde pouze o zdokonalení sebe sama, jak ve vztahu k vlastní osobě, tak k ostatním ve společnosti.

Dalším společným prvkem pro taoismus a konfucianismus je silné spojení filosofie s přírodou. Oproti západním civilizacím je v Číně typické velmi úzké pouto mezi člověkem a přírodou. V konfucianismu není vztah tak hluboký, jako je tomu u taoistů, nicméně oba systémy přihlíží k začleňování člověka do přírody. Jejich společnou jednotou vedoucí k pochopení přírody je vztah a vzájemné působení dvou protistojných sil Jin a Jang. O těchto neviditelných silách nalezneme informace v knize *I-ťing*, která propojuje filosofie konfucianismu i taoismu. Základní myšlenkou je snaha o harmonii a rovnováhu v životě. Člověk má usilovat o soulad s veškerenstvím.

V konfucianismu a taoismu se samotný přístup k přírodě odlišuje. Konfuciáni ctí přírodní cykly a zákony, lépe přírodu poznali a propojili se s ní. Z toho důvodu se vědecká kniha *I-ťing* zařazuje mezi pět klasických knih konfucianismu. Najdeme v ní přírodní metafory, přirovnání a komentáře k jednotlivým symbolům, díky nimž si lépe může člověk uvědomit spojení s přírodou a svým okolím.

Naopak taoisté mají vztah k přírodě na mnohem hlubším stupni. Symboly a přírodní jevy jsou pro taoisty prioritním předmětem zkoumání. Člověk dojde k harmonii pouze tehdy, kdy dokáže žít v naprosté rovnováze s přírodou a přijmout její principy. Pojetí člověka a přírody tvoří jeden ze základních rozdílů mezi Východem a Západem.¹

Čína je proslulá také v oblasti lékařství. Konfucianismus přispěl k rozvoji medicíny svými znalostmi, taoismus zase schopnostmi vnímat přírodu a využít její potenciál.

Konečným cílem obou filosofí je život člověka vedoucí ke správnému chování. Konfucianismus i taoismus můžeme považovat za eticko-společenské nauky, za životní moudrosti. Jsou to filosofie především praktické. Podle Krebsové je to jedna z příčin, proč se Číňané tak snadno obešli bez náboženství. Podstatné je, že zde nenajdeme

¹ KREBSOVÁ, Berta. *Tao te ťing: O tao a ctivosti*, s. 22

žádného personifikovaného boha. Nejvyšší mocí jsou Nebesa čili přírodní zákony a řád *tao*. Konfucianismus přispěl vzdělaností, přinesl Číně směr, řád a etický systém, taoismus nabídl magii a kouzelnictví. Až později se, vlivem buddhismu, přiblížil k náboženství. Právě proto je těžké určit, zda jde v obou případech o filosofii či náboženství. Etika byla vždy závislá na přirozenosti člověka, nikoliv na nadpřirozenu.

Za tisíce let své existence prošly mnohými změnami, v této práci však popisují jejich původní myšlenky. Mnohdy docházelo k nepochopení vlastní podstaty, ke špatné interpretaci a vykládání výroků po svém. Hierarchické rozvrstvení lidí a striktní řád konfucianismu se stal základem feudálního pořádku a státní doktrínou. Byl povýšen na jedinou správnou nauku, fungoval jako mravní systém a sloužil k omezování a rozvoji jedince. Taoistická nauka zase svými zásadami chybně vedla ke lhostejnosti, lenosti a pasivitě.

Konfucianismus se stal svou důrazností k učení příkladem zejména pro vzdělance. Literáty a umělce utvářel stejnou, možná i větší měrou, také taoismus. Oba systémy se navzájem v člověku prolínaly, doplňovaly se a utvářely život jedince po celá tisíciletí až do současnosti.¹

¹ KREBSOVÁ, Berta. *Tao te ťing: O tao a ctnosti*, s. 22-25

5 Využití konfucianismu a taoismu ve výuce Občanské výchovy a Společenských věd

Výuka občanské výchovy a společenských věd je nedílnou součástí našeho školství. Vzdělávání v této oblasti je nesmírně důležité pro zlepšení orientace ve společnosti, jak evropské, tak světové. Napomáhá rozvíjet lidskou osobnost a rozšiřovat její obzory, utvářet si různé postoje a pochopit mentalitu věřících. Škola se řídí Rámcovým vzdělávacím programem, podle kterého sestavuje Školní vzdělávací program. Ten si každá škola vytváří sama, takže se obsah učiva může na jednotlivých školách lišit. Většinou však jsou rozdíly pouze nepatrné.

Na druhém stupni základních škol napomáhá k usnadnění interakce do občanského života, do společnosti, dává žákům znalosti týkající se orientace v mezilidských vztazích, poznávání sebe sama a osobností druhých lidí. V České republice se výuka občanské výchovy zaměřuje především na tři největší světová náboženství – křesťanství, judaismus a islám. Dalším náboženstvím, jako je hinduismus a buddhismus, se věnuje podstatně méně, ve skutečnosti se zmiňují jen základní informace. Konfucianismu a taoismu se na druhém stupni základních škol nevěnuje skoro vůbec. Dle mého názoru by si právě konfucianismus a taoismus zasloužily mnohem více pozornosti, jelikož žákům v dnešní době chybí důležité vlastnosti, jako je úcta k druhým, poslušnost, disciplína a environmentální myšlení, na které se právě tyto dva směry zaměřují. Jejich společným cílem je správné chování, které by mělo být pro žáky prioritní ve společenskovední oblasti.

Na pedagogické úrovni jsou lépe využitelné myšlenky konfucianismu. Výroky Konfucia by se měly zahrnout alespoň okrajově do výuky. Vyučující k tomu může dojít formou diskuze, debatovat s žáky o této problematice a vyslechnout si jejich vlastní názor. Dále může žákům připravit různé modelové situace a aktivity vztahující se k životu, aby si osvojili mravní hodnoty a pravidla chování, a začali se sebezdokonalovat. Největším problémem ve školství je snižující se autorita a respekt učitele. Zařazení konfucianismu do výuky by mohlo situaci zlepšit. Respektování učitele vede k vytvoření dobrého klimatu ve třídě. Učitele bychom mohli přirovnat k mistrovi, který předává své znalosti. Žáci musí pochopit, že se nejprve musí naučit teorii, teprve poté mohou přejít k aktivitám a diskutování na dané téma.

Také taoismus by byl pro žáky jistě přínosný. Žáci by rozvíjeli svou osobnost přemýšlením nad taoistickými moudry, posilovali by svého ducha a tělo, zamysleli by se nad vztahem k přírodě a třeba by se ho pokusili zlepšit, více si přírody vážit.

Na základních školách se tedy doposud s myšlenkami konfucianismu a taoismu setkáme nepřímou, kdy se v rámci Výchovy k občanství u žáků pěstují sociální, etické a politické kompetence. Osvojují si základy etiky a morálky, utvářejí si vztahy ve společnosti.

Nicméně na středních školách již studenti přicházejí do styku s východní filosofií cíleně ve třetím ročníku v předmětu Společenské vědy. Avšak nejvíce pozornosti se věnuje buddhismu, o konfucianismu a taoismu se dozvídají jen základní charakteristické znaky, a to jen podle předepsaných osnov. Chybí hlavně dostatek prostoru k přemýšlení nad tématem a správnému pochopení obou směrů.

Hlavním obsahem filosofie a etiky vyučované na středních školách jsou především evropské filosofické školy a směry. Filosofie vede člověka ke zkoumání skutečností a ke zdokonalování kritického myšlení.

Téma konfucianismu a taoismu by se dalo přesunout i do jiných předmětů. Například v tělesné výchově si žáci mohou vyzkoušet umění jógy a meditace. V přírodopise a biologii se mohou uplatnit myšlenky taoismu, zahrnuté především do environmentální výuky, ochrany přírody a ekologie. Za zmínku jistě stojí i tradiční čínská medicína.

6 Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek, Oldřich Král

6.1 Vincenc Lesný

Profesor Vincenc Lesný byl první český indolog na Univerzitě Karlově a zakladatel systematické výuky studia novoindických jazyků u nás.

Narodil se 3. dubna 1882 v Komárovicích na Moravě. Maturitní zkoušky absolvoval na gymnáziu v Jindřichově Hradci. Na konci roku 1903 se zapsal na klasickou filologii a sanskrit na Karlově univerzitě.

Začal studovat též indologii a iranistiku u prof. Zubatého v Praze a u prof. Winternitze v Německu. Získal doktorát z filosofie a od roku 1909 působil jako učitel na gymnáziu na Smíchově.

Indologické vzdělání si doplnil v letech 1910-1911 v Bonnu a Oxfordu. Rok po návratu obdržel titul středoškolského profesora. Svou první studijní cestu do Indie podnikl v letech 1922-1923, roku 1924 se stal mimořádným profesorem indické filologie a roku 1930 byl jmenován řádným profesorem indické filologie na Karlově univerzitě, kde působil po zbytek života.

Z novoindických jazyků se věnoval indoiránskému hindí, maráthí, kašmírštině, bengálštině a romštině. Přeložil řadu textů z hindštiny, pohádky z kašmírštiny a bengálštiny a napsal práci o romských dialektech.¹ Nesoustředil se přitom jen na jazykovědnou problematiku, nýbrž i na indické dějiny, kulturu, náboženství a tehdejší sociální a politické problémy.²

Roku 1927 se stal členem Orientálního ústavu a zřídil Indickou společnost. V roce 1945 se zasloužil o založení měsíčníku *Nový Orient* a působil na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Po vytvoření Československé akademie věd se v roce 1952 stal jejím řádným členem. Byl členem také různých významných zahraničních institucí.

Mezi jeho nejznámější díla patří například *Buddhismus: Buddha a buddhismus pálijského kánonu*, 1921; *Dnešní Indie*, 1924; *Duch Indie*, 1927; *Indie a Indové: Pout'*

¹ Zdroj: *Akademický bulletin: Vincenc Lesný* [online]. [cit. 2019-01-15].

Dostupné z: <http://abiccko.avcr.cz/archiv/2003/4/obsah/vincenc-lesny-3.-4.-1882-9.-4.-1953.html>

² Zdroj: *Romano džaniben – jevend 2004: Sborník romistických studií* [online]. [cit. 2019-01-15].

Dostupné z: <http://www.dzaniben.cz/files/7a14c5423d9d3963a9bf9563ca3fb65b.pdf>

staletími, 1931; *Rabíndranáth Thákur: osobnost a dílo*, 1937; *Básnický zápas Otakara Březiny*, 1945; *Buddhismus*, 1948.¹

Profesor Vincenc lesný zemřel v Praze 9. dubna 1953.²

6.2 Jaroslav Průšek

Jaroslav Průšek byl jedním z prvních odborníků čínské lidové a moderní literatury. Věnoval se orientalistice, sinologii a japanologii. Narodil se 14. září 1906 v Praze.

Sinologii studoval od roku 1928 ve Švédsku na univerzitě v Göteborgu. Svou doktorskou práci *Kmeny Ti a čínské státní útvary v době od 11. do 4. století před n. l.* obhajoval na FF UK v Praze. Poté ze studijních důvodů pobýval na univerzitách v Halle, v Lipsku, v Číně a v Japonsku.

Nejdříve se zaměřoval na ekonomické dějiny Číny, později přešel na problematiku běžného denního života a psychologii obyčejných lidí v Číně. Spolupracoval s Orientálním ústavem, kde během 2. světové války překládal, publikoval a vyučoval orientální jazyky. V roce 1945 začal přednášet na Univerzitě Karlově v Praze, v roce 1948 se stal řádným profesorem čínštiny a japonštiny. Přednášel také v Olomouci, později i v USA.

V letech 1952-1971 působil jako ředitel Orientálního ústavu. Za svého života získal mnoho ocenění, jmenování a čestných funkcí.

V roce 1972 byl donucen opustit Orientální ústav. V následujících letech byly jeho publikace zakázány. Zemřel náhle v 73 letech 7. dubna 1980.³

Mezi jeho nejznámější díla patří například *Sestra moje Čína* (1940); *Hovory Konfuciovy* (1942); *O čínském písemnictví a vzdělanosti* (1947); *Čínský lid v boji za svobodu* (1949); *Literatura osvobozené Číny a její lidové tradice* (1953); *Zpěvy staré a nové Číny* (1953).⁴

¹ Zdroj: *Databáze knih: Vincenc Lesný* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/vincenc-lesny-20191>

² Zdroj: *Akademický bulletin: Vincenc Lesný* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/archiv/2003/4/obsah/vincenc-lesny-3.-4.-1882-9.-4.-1953.html>

³ Zdroj: *Akademický bulletin: Jaroslav Průšek* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/archiv/2005/12/obsah/jaroslav-prusek-14.-9.-1906-7.-4.-1980-.html>

⁴ Zdroj: *Databáze knih: Jaroslav Průšek* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/jaroslav-prusek-11766>

6.3 Oldřich Král

Oldřich Král byl jedním z nejvýznamnějších představitelů české sinologie a překladatel. Zabýval se především filosofií, uměním a starou čínskou literaturou.¹

Narodil se 13. září 1930 v Praze. V letech 1949-1953 studoval FF UK v Praze, obor sinologie a anglistika. Svou vědeckou aspiranturu absolvoval v Orientálním ústavu v letech 1954–1957 u prof. Jaroslava Průška. Poté pobýval na univerzitě v Pekingu. V roce 1960 získal titul CSc.²

V roce 1954 vstoupil do KSČ a jejím členem byl až do roku 1969. Následně mu byl udělen zákaz přednášet a publikovat. Byl nucen se živit dělnickou prací na Nákladovém nádraží Žižkov.

Roku 1972 byl přijat na místo kurátora malířství a kaligrafie do Sbírký orientálních umění Národní galerie. Přispěl tomu L. Hájek, K. Petráček a V. Křístek.

Oldřich Král zde připravil řadu výstav a katalogů.³ Průběžně pracoval na překladech textů, některé menší vyšly samizdatově (*Mnich Okurka*, *Mistr Čuang*, *Shánění krávy: Deset obrazů hledajícího ducha*). V Odeonu vyšlo *Starožitné zrcadlo*, avšak pod krycím jménem Josef Fass. V té době intenzivně pokračoval na překladu klasického čínského románu *Sen v červeném domě*, který byl vydán Odeonem v roce 1986.

V letech 1990-1998 vedl Katedru Dálného východu na FF UK. Založil zde také Centrum komparistiky. Roku 1990 byl též jmenován docentem čínské a srovnávací literatury. V roce 1997 založil při Univerzitě Karlově „Chiang Ching-kuo International Sinological Center“ (CCK-ISC), sponzorované tchajwanskou Chiang Ching-kuo Foundation for Scholarly Exchange, jehož úkolem je rozvoj čínských studií ve středoevropském regionu.

Působil také na zahraničních univerzitách v Pekingu, Hong Kongu, Londýně a Leidenu. Od roku 2006 byl předsedou Pražského lingvistického kroužku.⁴

¹ Zdroj: *Československá bibliografická databáze: Oldřich Král* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-6212-oldrich-kral>

² Zdroj: *Filozofická fakulta Univerzity Karlovy* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/2018/06/zemrel-prof-oldrich-kral-jedna-nejvyznamnejsich-postav-ceske-sinologie/>

³ Zdroj: *Databáze knih: Oldřich Král* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/oldrich-kral-31302>

⁴ Zdroj: *Filozofická fakulta Univerzity Karlovy* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/2018/06/zemrel-prof-oldrich-kral-jedna-nejvyznamnejsich-postav-ceske-sinologie/>

Poslední roky svého života strávil v Lásenici nedaleko Jindřichova Hradce, kde překládal a nadále spolupracoval s FF UK. Zemřel 21. června 2018 ve věku 87 let.¹

Nejvýznamnější překladatelské práce Oldřicha Krále jsou zejména *Sen v červeném domě* (1986-1988); *Tribunová sútra Šestého patriarchy* (1988); *Mistr Čuang* (1992); *Kniha mlčení: Texty staré Číny* (1994); *I-t'ing = Kniha proměn* (1995); *Literáti a mandaríni* (1995).²

¹ Zdroj: Československá bibliografická databáze: *Oldřich Král* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-6212-oldrich-kral?show=knihy>

² Zdroj: *Filozofická fakulta Univerzity Karlovy* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/2018/06/zemrel-prof-oldrich-kral-jedna-nejvyznamnejsich-postav-ceske-sinologie/>

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo přiblížit čtenářům dvě starověké filosofie – konfucianismus a taoismus. Pokusila jsem se pospat a vysvětlit pojetí člověka a přírody, oba směry porovnat a nalézt využití v dnešním vzdělávání.

V průběhu práce jsem si uvědomila, jak moc je odlišný evropský a čínský styl myšlení. Naše civilizace se utvářely zcela jiným způsobem za jiných podmínek. Z toho důvodu pro mne bylo lehce obtížné pochopit jejich filosofii, západním zemím je tenhle styl stále cizí.

Bez poznání základních aspektů bych tématu neporozuměla dostatečně. Vypracování práce mi stěžoval fakt, že existuje mnoho různých interpretací a překladů, které se často velmi odlišují.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola čtenáře seznamuje se stručnými dějinami Číny v období života Konfucia a Lao-c'e. Druhá kapitola pojednává o filosofii konfucianismu, její etice a postavení člověka ve společnosti a ve vztahu k přírodě. Třetí kapitola je velmi podobná, akorát je zaměřena na filosofii taoismu. Ve čtvrté kapitole najdeme pokus o srovnání těchto dvou tradičních filosofických směrů staré Číny, jejich společné a odlišné znaky. V páté kapitole jsem se pokusila přiblížit tyto nauky k využití v dnešním školství. Šestá kapitola vzpomíná na nejznámější české osobnosti zkoumající konfucianismus a taoismus a další asijské filosofické a náboženské směry.

Po přečtení by se čtenář měl orientovat v základních informacích o konfucianismu a taoismu, jejich chápání člověka a společnosti, vazbě na přírodu a životě čínského lidu. Pro oba směry je hlavním tématem člověk a jeho snaha dosáhnout na „ideálního muže“. Rozdíl je pouze v cestě k dosažení onoho cíle. Taoismus vidí ideál ve spojení s přírodou, dodržování a respektování přírodních zákonů. Naopak konfucianismus rozvíjí člověka jeho seberealizací, vzděláváním a zdokonalováním pomocí doktrín a zákonů.

Je nadmíru obdivuhodné, že oba směry se utvářely a společně existovaly zhruba před 2500 lety a jejich myšlenky jsou platné a aktuální i dnes.

Prameny a literatura

BONDY, Egon. *Čínská filosofie*. Praha: Sdružení pro podporu vydávání časopisů, 1993. ISBN 80-85239-22-1.

BLECHA, Ivan. *Filosofický slovník*. Olomouc: Fin, 1995. ISBN 80-7182-014-8.

FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. Dějiny států. ISBN 80-7106-249-9.

HARTZ, Paula R. *Taoismus*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. Světová náboženství. ISBN 80-7106-185-9.

HEMENWAY, Priya. *Moudrost Východu*. Praha: Slovart, 2007. Evergreen (Taschen). ISBN 978-3-8365-0227-6.

HOOBLER, Thomas a Dorothy. *Konfucianismus*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Světová náboženství. ISBN 80-7106-190-5.

KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, a kol. *Základy asijských náboženství II. díl*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0994-0.

KONFUCIUS. *Hovory Konfuciovy*. Přeložil Vincenc LESNÝ, přeložil Jaroslav PRŮŠEK. Praha: Nová Akropolis, 2010. ISBN 978-80-86038-43-8.

KRÁL, Oldřich. *Kniha proměn: I-ťing*. V Lásenici: Nakladatelství Maxima, 2008. ISBN 978-80-86921-03-7.

KREBSOVÁ, Berta. *Tao te ťing: O tao a ctnosti*. Praha: Nakladatelství DharmaGaia, 2003. ISBN 80-86685-12-8.

LAOZI. *Lao-c' Tao te ťing: Lao-c' o Tao a ctnosti*. Přeložil Berta KREBSOVÁ, Praha: Galerie Zdeněk Sklenář, 2016. Český Laozi/Lao-c'. ISBN 978-80-87430-58-3.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. 8. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 978-80-7195-206-0.

Elektronické zdroje:

Akademický bulletin: Vincenc Lesný [online]. [cit. 2019-01-15].

Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/archiv/2003/4/obsah/vincenc-lesny-3.-4.-1882-9.-4.-1953.html>

Akademický bulletin: Jaroslav Průšek [online]. [cit. 2019-01-15].

Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/archiv/2005/12/obsah/jaroslav-prusek-14.-9.-1906-7.-4.-1980-.html>

Romano džaniben – jevend 2004: Sborník romistických studií [online]. [cit. 2019-01-15].

Dostupné z: <http://www.dzaniben.cz/files/7a14c5423d9d3963a9bf9563ca3fb65b.pdf>

Databáze knih: Vincenc Lesný [online]. [cit. 2019-01-15].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/vincenc-lesny-20191>

Databáze knih: Jaroslav Průšek [online]. [cit. 2019-01-15].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/jaroslav-prusek-11766>

Databáze knih: Oldřich Král [online]. [cit. 2019-01-15].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/oldrich-kral-31302>

Československá bibliografická databáze: Oldřich Král [online]. [cit. 2019-01-15].

Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-6212-oldrich-kral>

Československá bibliografická databáze: Oldřich Král [online]. [cit. 2019-01-15].
Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-6212-oldrich-kral?show=knihy>

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z:
<https://www.ff.cuni.cz/2018/06/zemrel-prof-oldrich-kral-jedna-nejvyznamnejsich-postav-ceske-sinologie/>

ANOTACE/ANNOTATION

Jméno a příjmení:	Denisa Pluhařová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Pojetí člověka a přírody ve filosofii konfucianismu a taoismu
Název v angličtině:	The concept of human and nature in Confucianism and Taoism
Anotace práce:	Tématem bakalářské práce je etika konfucianismu a taoismu, vznik a základy těchto dvou učení, historické kořeny staré Číny. Cílem práce je porozumění těmto dvěma filozofickým směrům, pokus o jejich srovnání a možnost jejich využití v moderní výuce.
Klíčová slova:	Konfucianismus, Konfucius, Taoismus, Tao, Lao-c', Člověk, Příroda, Společnost, Filosofie, Etika, Čína
Anotace v angličtině:	The topic of this thesis is ethics of the konfucianism and taoism, rise and basics of this two teachings, historical rootages of old China. The aim of this thesis is understanding of these two philosophical directions, attempt at their confrontation and possibility of their usage in modern techniques of education.
Klíčová slova v angličtině:	Confucianism, Confucius, Taoism, Tao, Lao-c', Human, Nature, Society, Philosophy, Ethics, China
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	41
Jazyk práce:	Český jazyk